

РАПУНЦЕЛЬ: ФЕМЕНІННИЙ ЧИ МАСКУЛІННИЙ ОБРАЗ В АНІМАЦІЙНОМУ ФІЛЬМІ «ЗАПЛУТАНА ІСТОРІЯ»

Чопенко Валерія Сергіївна, студентка VI курсу (групи ФАНм-1-20-2.0д.), спеціальності «Філологія» Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: Г.Ю. Цапро, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської мови та комунікації Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка.

У статті здійснений контрастивний аналіз гендерних образів головної героїні анімаційного фільму «Заплутана історія».

***Ключові слова:** гендер, анімаційний фільм, Рапунцель, комунікативна стратегія, комунікативна тактика*

Актуальність та доцільність дослідження. Анімаційні фільми здебільшого стають предметом гендерних лінгвістичних розвідок. Дослідження образів головних героїв, особливо жіночих, їх комунікативної поведінки, представлених глядачу, є актуальним, оскільки саме ці образи відображають наявні соціальні гендерні стереотипи у суспільстві, їх розвиток та зміни.

Мета статті: проаналізувати гендерний образ головної героїні анімаційного фільму «Заплутана історія» через комунікативні стратегії і тактики, представлені в кінодискурсі.

Аналіз останніх публікацій. Анімаційні фільми пропонують глядачам різноманітні образи головних героїнь, зокрема принцес, гендерні портрети яких різняться в залежності від року випуску фільму (Tsotsou, 2018). Розвідки фіксують зміни у представлених основних темах анімаційних фільмів (Letaief, 2015), де в старіших увага акцентувалася на зовнішності принцес, для яких основна мета – одруження; в той час як нові образи принцес наголошують на їх активності, інтелекті, сміливості, здібності самим ставити цілі й досягати мети. Риси характеру, притаманні сучасним принцесам в анімаційних фільмах XXI століття, – це впевненість, наполегливість і самореалізація (England, 2011), що демонструє зміну у гендерній поведінці принцес.

Гендерна стереотипна поведінка відповідає певним прийнятним соціальним шаблонам, що зазвичай асоціюються з образами чоловіків або жінок у суспільстві. Це, свою чергу, створює стереотипну ідентичність людини і окреслює те, як чоловіки та жінки повинні думати, говорити, одягатися та взаємодіяти. Гендерні ролі є культурними та особистими, тому вони можуть відрізнятися в різних суспільствах і культурах, хоча мода або час можуть спричинити зміни цих правил і цінностей. Такі зміни можна прослідкувати в образах принцес у фільмах. Гендерні комунікативні розбіжності підтримуються соціокультурним середовищем (Coates, 1986: 152–154), що не може не проявлятися у комунікативних стратегіях і тактиках представників протилежної статі при спілкуванні. Якщо комунікативні стратегії мовців двох статей різняться, то їхні міжособистісні вербальні дії можуть бути суперечливими. Така взаємодія відображає комунікативну ситуацію конфронтації, що характеризується конфліктом мовця з адресатом через відмінності в інтересах, цілях чи установках, що призводить до комунікативних невдач.

Гендерна комунікативна поведінка розкривається через комунікативні стратегії і тактики. Комунікативні стратегії трактуються як справжня «зброя» (Іссерс, 2003: 61), яка дозволяє комунікантам спрогнозувати свої комунікативні дії, враховуючи заздалегідь комунікативні дії партнера, і відповідно дають можливість вжити випереджувальні міри.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Заплутана історія» вийшла на екрани у 2010 році, і саме цей анімаційний фільм можна вважати поворотним моментом для зміни образності жіночності у серії диснеєвських принцес. Сюжет майже повністю присвячений Рапунцель, молодій дівчині, якій ось-ось виповниться вісімнадцять, та яка усе життя була ув'язненою у вежі Матінкою Готель. Стара антагоністка викрала Рапунцель ще немовлям задля чарівних можливостей волосся дитини, яке зберігало молодість Готель. З цієї вежі Рапунцель щороку бачить у день свого дня народження тисячі повітряних ліхтариків, які дівчина хоче побачити у місті на власні очі. Ці ліхтарики –

частина щорічного дня пам'яті принцеси в королівстві, яку вважають загиблою. Лише наприкінці фільму Рапунцель дізнається, що вона насправді втрачена принцеса, а Матінка Готель не її матір, а лише стара жінка, чії дії керуються бажанням безсмертя та вічної молодості.

Стосунки Рапунцель з Фліном демонструють товариськість принцеси та глибоку значущість близьких для неї. Рапунцель вдається у своїх упередженнях оминати шахрайський характер злодія і виявити його більш благородну, справжню сторону. З любов'ю та повагою один до одного Рапунцель та Флін побудували стосунки на цінностях довіри, розуміння та відданості – стосунки, що призвели до особистого зростання кожного та остаточного усвідомлення їх найпалкіших мрій та очікувань від життя.

Дослідження дискурсу анімаційного фільму (Tangled) демонструє, що комунікація головної героїні представлена у кількох комунікативних ситуаціях, у які потрапляє головна героїня: у внутрішньому середовищі і зовнішньому.

Комунікативні ситуації у внутрішньому (знайомому) середовищі представлені:

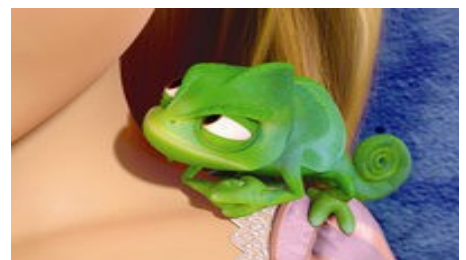
1) автокомунікацією;

2) комунікацією із матінкою Готель;

3) комунікацією із другом, хамелеоном Паскалем.

Комунікація у зовнішньому (чужому) середовищі представлені:

1) комунікацією із Фліном Райдером;

2) комунікацією із розбійниками;

3) комунікацією із конем Максимусом.

Аналіз мовлення головної героїні Рапунцель у анімаційному фільмі «Заплутана історія» уможливорює виокремити комунікативні стратегії у її мовленні, а подальший дискурсивний аналіз із врахуванням гендерної стереотипної поведінки дає можливість поділити ці комунікативні стратегії на фемінінні й маскулінні. Фемінінною вважаємо стратегію, чиї тактики вказують на «типову жіночу поведінку»: нерішучість, вагання, сумніви. Маскулінною, чиї тактики розкривають «типову чоловічу поведінку»: наполегливість, сміливість, рішучість. Розподіл стратегій і тактик на фемінінні й маскулінні базуються на суто стереотипних уявленнях, що були притаманні суспільству протягом багатьох років. Вони ніяким чином не створюють асоціації слабкої поведінки із жінкою, а сильної із чоловіком. Ми вважаємо, що представникам обох статей притаманні ці моделі, і вони є не гендерними ознаками, а суто особистісними.

Таблиця 1. демонструє розподіл стратегій і тактик відповідно до типу комунікативного середовища.

Табл. 1.

Внутрішнє комунікативне середовище		Зовнішнє комунікативне середовище	
стратегія		стратегія	
фемінна	маскулінна	фемінна	маскулінна
тактика прохання	тактика іронізування	тактика переконання себе	тактика наполегливості
тактика розкриття бажання		тактика ввічливої поведінки (вибачення і подяки)	тактика захисту свого бажання
тактика підкори		тактика повторення власних висловів	тактика наказу
тактика переконання себе			тактика самозахисту
тактика ввічливої поведінки (вибачення і подяки)			тактика самопожертви
			тактика маніпуляції
			тактика обвинувачення
			тактика вихваляння

Розподіл тактик відповідно до комунікативних середовищ

Рапунцель реалізує 4 тактики фемінної стратегії з 7 загальної кількості у знайомому для неї комунікативному середовищі. Не зважаючи на те, що головна героїня повторює свої власні вислови в середині вежі, це відбувається, коли вона стикається з незнайомцем, тобто виходить за межі внутрішнього оточення. Фемінна тактика переконання себе («I know I'm safe, as long as I'm here» (24.10); «He doesn't have fangs» (27.56)) здійснюється, коли дівчині потрібна внутрішнє переконання, додаткова підтримка у своїх результатах. Вона звикла до відсутності зовнішньої допомоги, тому звертається сама до себе у складних ситуаціях.

Тактика ввічливої поведінки («Oh, sorry. Getting just a little bit, jumpy» (34.39); «Sorry, yes, just um, lost in thought, I guess» (58.56); «Excuse me... Sorry» (1.02.10)) притаманна дівчині при будь-яких обставин, що демонструє її вихованість.

Майже всі (8 з 9) тактики маскулінної стратегії проявляються у світі, невідомому принцесі, де їй доводиться пройти скрізь випробування чужого світу і отримати новий досвід, розкрити почуття, невідомі до цього. Це вимагає рис, які зазвичай стереотипно приписують чоловікам. Реалізація тактик

самозахисту («Who else knows my location, Flynn Ryder?» (26.37); «So, what do you want, with my hair? To cut it? Sell it?» (26.24); «What is it, ruffians, thugs? Have they come for me?» (34.07)) і маніпуляції («You will act as my guide. Take me to these lanterns, and return me home safely. Then, and only then, will I return your satchel to you. That is my deal» (28.24)) пов'язані з Фліном, представником зовнішнього світу, фізично висловлювались у звичайному для Рапунцель місці проживання, але цілком є незнаною до цього практикою.

Маскулінна тактика іронізування («That's the funny thing about birthdays. They're kind of an annual thing» (11:43)) є винятком з усіх маскулінних тактик, що реалізуються Рапунцель. Тактика направлена на матінку Готель в їхньому будинку. Але сама ситуація є незвичайною для спілкування матері і дочки, коли перша завжди вирішує, що і коли дівчина має казати, хотіти, чому вірити, як діяти. Героїня намагається протистояти матері, яка не хоче акцентувати розмову на дні народженні Рапунцель, оскільки знає, яку небезпеку несуть в собі ліхтарі, що запускаються у небо саме в цей день.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Анімаційний фільм «Заплутана історія», зображаючи Рапунцель, додає персонажу риси справжньої сучасної молодої жінки, відходячи ти самим від стереотипів принцес, які з'являлися у фільмах ХХ століття. Рапунцель не є абсолютно «новою жінкою», для образу принцеси залишилися традиційними теми краси (героїня струнка, з гарним обличчям, розкішним волоссям), дружби з тваринами (єдиний друг і помічник принцеси – хамелеон Паскаль), тема кохання (Рапунцель зустрічає Фліна, справжнє ім'я якого Юджин), весілля і щасливого життя разом, перемога над злом (матінка Готель трагічно помирає).

Новим є образ принцеси, що володіє магією, і рятує не тільки себе, а й коханого. Розвиток особистісних рис характеру впродовж фільму, разом із набуттям досвіду і знань про навколишній світ відображаються як у невербальній, так і у вербальній поведінці принцеси.

Аналіз мовлення головної героїні уможливив виокремлення фемінінної і маскуліної стратегій, розвідку тактик відповідних стратегій і тактичних ходів, які представлені мовленнєвими актами. Вивчення комунікативних ситуацій, у яких відбувається реалізація стратегій і тактик, демонструє той факт, що головній героїні притаманно вживатись до маскуліної комунікативної поведінки у зовнішньому, чужому для неї світі, тоді як фемінінна модель вживається як в знайомому, так і незнайомому комунікативному середовищі.

Подальші розвідки будуть спрямовані на розширення матеріалу дослідження, дані яких буде порівняно з результатами, отриманими у цій роботі, що уможливить узагальнення характеристик гендерної комунікативної поведінки головних героїнь, відповідно і їх образів в анімаційних фільмах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва: УРСС, 2003.
2. Coates J. *Women, Men and Language*. L.; N. Y.: Longman, 1986.
3. England D.E., Descartes L. & Collier-Meek M.A. Gender Role Portrayal and the Disney Princesses. *Sex Roles*, 2001. № 64. P. 555–567.
4. Letaief, R. *Stereotypes in Disney's Classics: A Reflection and Shaping of American Culture*. University of Manouba. 2015.
5. Tangled. Available at: https://www.scripts.com/script.php?id=tangled_19376&p=19
6. Tsotsou V. & Stamou A. Sociolinguistic representations of gender in children's cartoon movies in the past and the present: A comparative scene analysis of an older and of a contemporary Disney animation film. *Multilingual Academic Journal of Education and Social Sciences*, 2018. 6(1), P. 76–93.